

OD REDAKCJI

W badaniach muzykologicznych muzyka polskich kompozytorów emigracyjnych XX wieku pojawiała się dotychczas dość wyrywkowo. Bodaj pierwszym ważnym wydarzeniem przybliżającym tematykę twórczości powstającej poza granicami Polski stała się zorganizowana w grudniu 1988 r. konferencja Związku Kompozytorów Polskich, pod wymownym tytułem *Muzyka źle obecna*. Uwzględniono w niej dorobek takich twórców, jak Roman Berger, Roman Haubenstock-Ramati, Tadeusz Zygfryd Kassern, Michał Kondracki, Szymon Laks, Roman Maciejewski, Roman Palester, Andrzej Panufnik i Michał Spisak¹. W kolejnych latach wiedza o polskich kompozytorach emigracyjnych XX wieku została znacznie uzupełniona, w dużej mierze dzięki działaniom Pani Profesor Zofii Helman, która jest jedną z pierwszych osób, konsekwentnie upominających się o obecność muzyki twórców żyjących poza granicami kraju w badaniach nad całokształtem zjawisk rodzimej twórczości muzycznej.

W Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk od końca 2015 r. działa zespół pod nazwą „Muzyka polska za granicą”, który za główne zadanie badawcze postawił sobie podjęcie działań zmierzających do szerszego ujęcia problematyki związanej z działalnością kompozytorów żyjących w XX wieku poza granicami Polski, z uwzględnieniem różnych perspektyw metodologicznych. Służyć temu mają regularnie organizowane konferencje naukowe, a także zainicjowanie serii wydawniczej poświęconej tej tematyce, którą otwiera niniejszy tom. Zebranych w nim zostało 14 tekstów muzykologów i teoretyków muzyki, reprezentujących różne ośrodki badawcze (Uniwersytety: Jagielloński i Warszawski, Akademie Muzyczne w Bydgoszczy, Gdańsku i Wrocławiu, Instytut

¹ Artykuły dotyczące tych twórców zostały zaprezentowane w publikacji *Muzyka źle obecna*, red. Krystyna Tarnawska-Kaczorowska, t. I i II, Warszawa 1989. W programie samej konferencji znalazły się ponadto wystąpienia na temat Feliksa Roderyka Łabuńskiego i Stanisława Skrowaczewskiego, nie uwzględnione w druku.

Sztuki Polskiej Akademii Nauk), zajmujących się od dłuższego czasu badaniem twórczości muzycznej i innych rodzajów aktywności wybranych polskich kompozytorów dwudziestego wieku, działających poza granicami kraju. Spuścizny wielu z nich niejednokrotnie uległy rozproszeniu, trafiły do archiwów, mniej znanych bibliotek i kolekcji, bądź zbiorów prywatnych, co często stanowi dodatkową trudność w prowadzeniu badań. Celem niniejszej publikacji jest zatem informacja zarówno o pracach prowadzonych w Polsce nad tymi zagadnieniami (każdy artykuł zaopatrzone jest w bibliografię), jak i – przy okazji – o dość rozproszonym środowisku badaczy, zajmujących się interesującą nas tematyką. W rezultacie otrzymujemy tom umożliwiający porównanie stopnia zaawansowania opracowań twórczości poszczególnych kompozytorów, a także różnorodność przyjętych perspektyw i postaw badawczych. Artykuły przyporządkowano do trzech zakresów tematycznych, kierując się tym, co stanowiło ich punkt ciężkości:

- **Twórcy** – prezentujemy tu dziewięć artykułów przybliżających stan badań nad twórczością wybranych kompozytorów oraz omawiających ich muzykę oraz działalność, a także podnoszących problematykę recepcji ich utworów tak w Polsce, jak i kraju, który obrali na emigrację. Autorzy tekstów, poza przywołaniem dotychczasowej historiografii, uwzględniają też niepublikowane wcześniej wyniki własnych badań w tym zakresie. Układ artykułów odzwierciedla chronologię dat urodzenia omawianych twórców; są to zatem kolejno: Karol Rathaus (ur. 1895), Aleksander Tansman (ur. 1897), Tadeusz Zygfryd Kassern (ur. 1904), Antoni Szałowski (ur. 1907), Konstanty Regamey (ur. 1907), Roman Palester (ur. 1907), Andrzej Panufnik (ur. 1914), Mieczysław Wajenberg (ur. 1919) i Zbigniew Bargielski (ur. 1937).

- **Źródła** – w części tej znalazły się trzy teksty odnoszące się do zachowanych materiałów źródłowych, których znaczenia dla badań nad twórczością muzyczną nie sposób przecenić. Poznanie notatek i szkiców kompozytorskich, zachowanych niekiedy fragmentarycznie, umożliwia pełniejszą analizę języka i stylu muzycznego twórcy, a nawet rekonstrukcję nie w pełni zachowanych kompozycji.

- **Archiwa** – w ostatniej części zamieszczono dwa teksty przynoszące szereg nieznanych wcześniej informacji na temat zbiorów polskich przechowywanych w archiwach szwajcarskiego Fryburga oraz w Paryżu.

Całość składa się na wielostronny obraz dotychczasowych badań i ustaleń na temat wybranych twórców, z uwzględnieniem zagranicznych archiwów i źródeł istotnych dla analiz muzyki, także kompozytorów żyjących w kraju (jak Witold Lutosławski). Mamy jednak świadomość, że wiele postaci ważnych dla polskiej kultury muzycznej nie zostało tutaj uwzględnionych i nadal

pozostaje sporo kwestii do przemyślenia, w tym także natury metodologicznej. Dlatego też mamy nadzieję, że zebrane w niniejszym tomie teksty posłużą do kontynuowania badań nad muzyką polskich twórców emigracyjnych, a efekty tych prac znajdą się w kolejnych tomach serii *Muzyka polska za granicą*.

Dziękujemy wszystkim autorom za chęć wspólnego działania na rzecz odzyskiwania naszej, do niedawna wykluczonej, kultury muzycznej i przekazanie nam swych tekstów do publikacji. Recenzentom tomu, dr hab. Iwonie Lindstedt i dr hab. Marcinowi Gmysowi, prof. UAM, przekazujemy wyrazy wdzięczności za szereg cennych uwag na temat kształtu obecnej publikacji, jak i możliwości dalszych perspektyw.

Na koniec dziękujemy kierownictwu oraz zespołowi Zakładu Muzykologii Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk za naukowe i koleżeńskie wsparcie na każdym etapie pracy.

Beata Boleślawska-Lewandowska, Jolanta Guzy-Pasiak